

UDK 902/904

ISSN: 1848-6363

Annales

Instituti

Archaeologici

XIV - 2018

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršna urednica/Desk editor

Katarina Botić

Tehnička urednica/Technical editor

Katarina Botić

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc, Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minchreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović (hrvatski jezik/Croatian)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2018.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9** **Siniša Krznar**
Andrea Rimpf
- Rezultati istraživanja lokaliteta Ilok – Krstbajer
- 13** **Anita Rapan-Papeša**
Andrea Rimpf
Marko Dizdar
- Rezultati zaštitnih istraživanja kasnoavarskog groblja Šarengrad – Klopare 2017. godine
- 20** **Marko Dizdar**
- Rezultati istraživanja nalazišta Sotin – Zmajevac u Hrvatskome Podunavlju
- 28** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Gorana Kušić
- Sotin – Srednje polje – Istraživanje višeslojnoga nalazišta u Podunavlju 2017.
- 34** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Preliminarni rezultati arheološkoga istraživanja u Batini 2017. godine
- 40** **Katarina Botić**
Kornelija Minichreiter
- Slavonski Brod – Galovo, arheološka istraživanja 2017.
- 46** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević
- Dolina – Glavičice – Istraživanje groblja pod tumulima s kraja kasnoga brončanog doba
- 51** **Saša Kovačević**
- Arheološka istraživanja lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak tijekom 2017.
- 54** **Juraj Belaj**
- Prva arheološka istraživanja lokaliteta Stari grad u Pakracu godine 2017.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9** **Siniša Krznar**
Andrea Rimpf
- Research results from Ilok – Krstbajer site*
- 13** **Anita Rapan-Papeša**
Andrea Rimpf
Marko Dizdar
- Results of the rescue excavation on the Late Avar cemetery on the site Šarengrad – Klopare in 2017*
- 20** **Marko Dizdar**
- Research results of the Sotin – Zmajevac Site in the Croatian Danube Region*
- 28** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Gorana Kušić
- Sotin – Srednje polje – Research of multilayer site in the Danube Region in 2017*
- 34** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Preliminary results of archaeological research in Batina in 2017*
- 40** **Katarina Botić**
Kornelija Minichreiter
- Slavonski Brod – Galovo, archaeological research in 2017*
- 46** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević
- Dolina – Glavičice – Research of the tumulus cemetery from the end of the Late Bronze Age*
- 51** **Saša Kovačević**
- Archaeological research of Nova Bukovica – Sjenjak site during 2017*
- 54** **Juraj Belaj**
- First archaeological excavations of the Stari Grad site in Pakrac in 2017*

61 Marko Dizdar Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2017. godini	61 Marko Dizdar <i>Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2017</i>
65 Tajana Sekelj Ivančan Nastavak istraživanja talioničke radionice i naselja na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine	65 Tajana Sekelj Ivančan <i>Continuation of excavation at the smelting workshop and settlement at the site of Hlebine – Velike Hlebine</i>
72 Saša Kovačević Arheološko istraživanje prapovijesnog lokaliteta Jalžabet – Bistričak u 2017. godini i Kamp Hrvatska projekta „Iron-Age-Danube“ INTERREG DTP	72 Saša Kovačević <i>Archaeological research of prehistoric Jalžabet – Bistričak site in 2017 and Camp Croatia of the project “Iron-Age-Danube” INTERREG DTP</i>
76 Saša Kovačević Arheološka istraživanja prapovijesnog lokaliteta Jalžabet – Carev jarek, sezona 2017.	76 Saša Kovačević <i>Archaeological research of prehistoric site Jalžabet – Carev jarek, season 2017</i>
<p>80 Branko Mušič
Tatjana Tkalčec
Barbara Horn
Igor Medarić
Petra Basar</p> <p>Geofizička istraživanja na arheološkome nalazištu Osijek Vojakovački – Mihalj u 2017. godini</p>	<p>80 Branko Mušič
Tatjana Tkalčec
Barbara Horn
Igor Medarić
Petra Basar</p> <p><i>Geophysical research at Osijek Vojakovački – Mihalj site in 2017</i></p>
88 Tatjana Tkalčec Nastavak arheološko-konzervatorskih radova na kuli burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2017. godine	88 Tatjana Tkalčec <i>Continuation of archaeological and conservation works on the keep of the Vrbovec Castle in Klenovec Humski in 2017</i>
92 Tatjana Tkalčec Sondažna arheološka istraživanja oko Kule Zrinski i Dvora Patačić u središnjem gradskom parku u Vrbovcu 2017. godine	92 Tatjana Tkalčec <i>Probe archaeological excavations around the Zrinski Tower and Patačić Palace in the central town park in Vrbovec in 2017</i>
<p>110 Juraj Belaj
Sebastijan Stingl</p> <p>Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2017. godine</p>	<p>110 Juraj Belaj
Sebastijan Stingl</p> <p><i>Archaeological research of the St. Martin's Church in Prozorje in 2017</i></p>
<p>115 Ana Konestra
Enrico Cirelli
Bartul Šiljeg
Gaetano Benčić</p> <p>Istraživanje bedema, crkvenoga sklopa i kasnoantičkih pregradnji na lokalitetu Stancija Blek (Tar) u 2017. godini</p>	<p>115 Ana Konestra
Enrico Cirelli
Bartul Šiljeg
Gaetano Benčić</p> <p><i>Research of the fortifications, church complex and Late Antique re-adaptations on the Stancija Blek (Tar) site in 2017</i></p>

121 Ana Konestra
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić
Kamil Rabiega

Terenski pregledi, geofizička i sondažna istraživanja projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2017. godini

121 Ana Konestra
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić
Kamil Rabiega

Field reconnaissance, geophysical survey and trial excavations within the project “Archaeological topography of the island of Rab” in 2017

127 Kristina Jelinčić Vučković
Emmanuel Botte

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2017. godine

127 Kristina Jelinčić Vučković
Emmanuel Botte

Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2017

136 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2017. godine

136 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2017

Terenski pregledi

142 Ivan Valent
Siniša Krznar
Tatjana Tkalčec
Tajana Sekelj Ivančan

Terenski pregled koprivničke i đurđevačke Podravine

142 Ivan Valent
Siniša Krznar
Tatjana Tkalčec
Tajana Sekelj Ivančan

Field survey of the Koprivnica and Đurđevac part of the River Drava Basin

148 Ana Konestra
Vedrana Glavaš
Asja Tonc
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić

Kulturni krajolik Velebita – Terenski pregledi na području Podvelebitskoga primorja u 2017. godini

148 Ana Konestra
Vedrana Glavaš
Asja Tonc
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić

Cultural landscape of the Velebit – Field surveys of the Sub-Velebit coast in 2017

Eksperimentalna arheologija

154 Tajana Sekelj Ivančan

Eksperimentalno taljenje željezne rude i razgradnja korištene talioničke peći

Experimental Archaeology

154 Tajana Sekelj Ivančan

Experimental smelting of iron ore and dismantling of the utilized smelting furnace

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

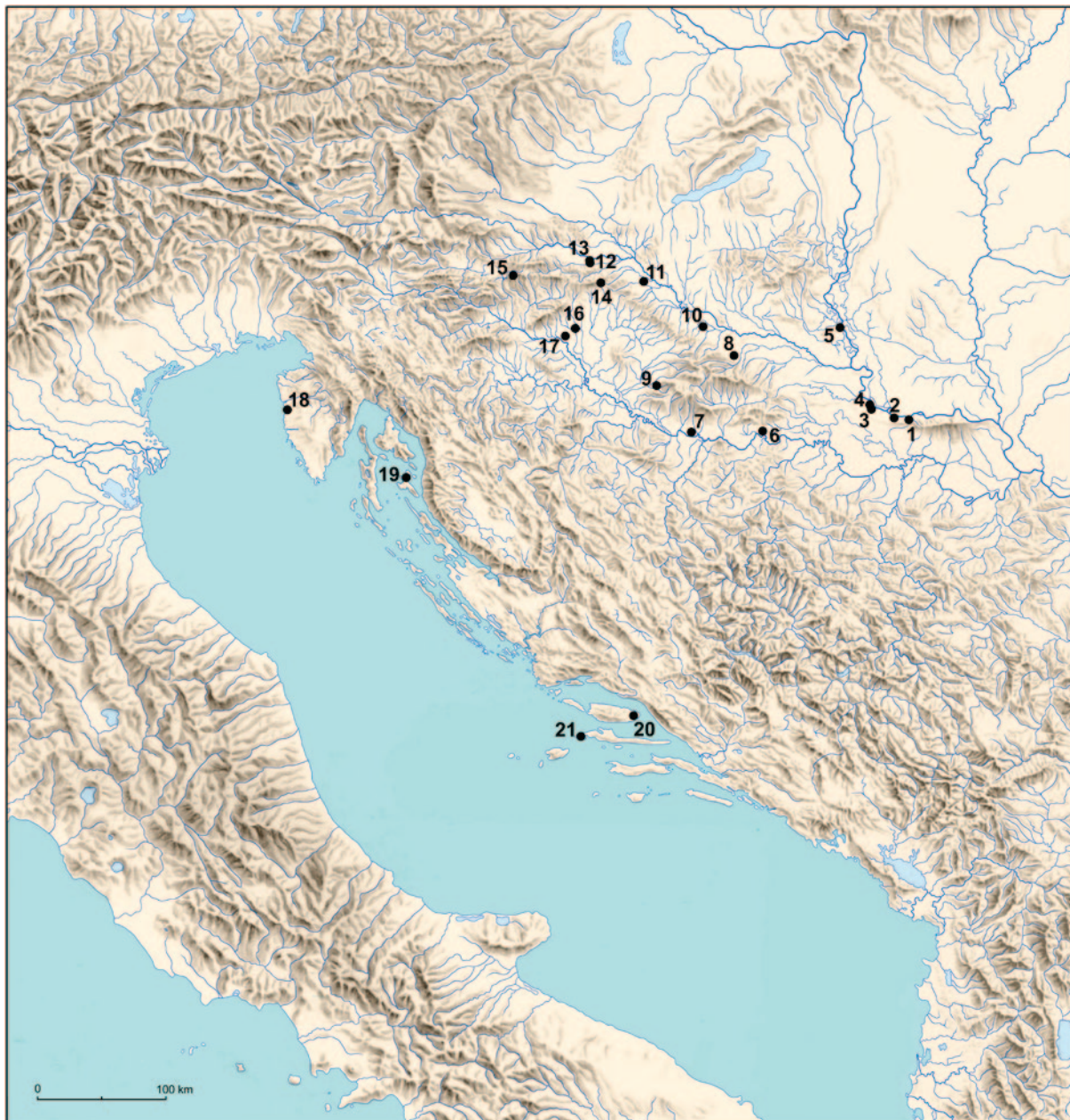
162-173

Additional scientific activity of the Institute

162-173

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Ilok – Krstbajer
2. Šarengrad – Klopare
3. Sotin – Zmajevac
4. Sotin – Srednje polje
5. Batina – Sredno
6. Slavonski Brod – Galovo
7. Dolina – Glavičice
8. Nova Bukovica – Sjenjak
9. Pakrac – Stari grad
10. Zvonimirovo – Veliko polje
11. Hlebine – Velike Hlebine
12. Jalžabet – Bistričak
13. Jalžabet – Carev jarek
14. Osijek Vojakovački – Mihalj
15. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
16. Vrbovec – središnji gradski park (Dvor Patačić i Kula Zrinski)
17. Prozorje – crkva sv. Martina
18. Tar – Stancija Blek
19. Rab – Lopar
20. Brač – Novo selo Bunje
21. Sveti Klement – Soline

Arheološka istraživanja prapovijesnog lokaliteta Jalžabet – Carev jarek, sezona 2017.

Archaeological research of prehistoric site Jalžabet – Carev jarek, season 2017

Saša Kovačević

Primljeno/Received: 11. 04. 2018.
Prihvaćeno/Accepted: 20. 04. 2018.

U listopadu 2017. godine Institut za arheologiju izveo je prva arheološka istraživanja na položaju Jalžabet – Carev jarek, istočno od Varaždina. U tekstu se daje pregled rezultata terenskih arheoloških istraživanja lokaliteta iz starijega željeznog doba. Predstavljaju se osnovni tipovi arheoloških objekata i pokretnih nalaza registriranih tijekom istraživanja, a posebna pozornost se pridaje otkriću ostataka arhitekture prapovijesnog naselja.

Ključne riječi: Strategija IARH A3: Naselja, infrastruktura i svakodnevica prapovijesnih naselja, starije željezno doba, varaždinska Podravina, kontinentalna Hrvatska, sustavna arheološka istraživanja 2017. godine

Key words: Strategy IARH: Settlements, infrastructure and everyday life of prehistoric settlements, Early Iron Age, Varaždin Drava region, continental Croatia, systematic archaeological research in 2017

Arheološka istraživanja lokaliteta Carev jarek u Jalžabetu Institut za arheologiju iz Zagreba izveo je tijekom listopada 2017. godine. Arheološka istraživanja su obuhvatila dio k.č. 485/1 u vlasništvu Verice Križanić iz Jalžabeta.

Lokalitet u Jalžabetu se nalazi oko 2 kilometara istočno od centra Jalžabeta, s lijeve strane ceste Jalžabet – Ludbreg, uz sam južni rub dravske ravnice. Nizinskim, blago valovitim područjem dominira veliki tumul Gomila zapadno od kojeg teče potok Bistričak. Pretpostavljeno naselje starijega željeznog doba nalazi se u blizini, vjerojatno zapadno od potoka Bistričaka, na položaju označenom imenom Carev jarek. Pretpostavljeno naselje starijega željeznog doba na toj poziciji obilazili su tijekom godina stručnjaci iz Gradskog muzeja Varaždin te su tada prikupljeni pokretni nalazi s površina oranica koji sugeriraju postojanje prapovijesnih naseobinskih struktura na platou i u podnožju platoa, na mjestu na kojem se nalazi danas starački dom. Preliminarni rezultati geofizičkih mjerenja (geomagnetskom metodom, Cornelius Meyer i Eastern atlas GmbH iz Berlina), financirani od strane Ministarstva kulture Republike Hrvatske tijekom jeseni 2016. godine dali su vrlo obećavajuće rezultate.

Arheološki lokalitet u Jalžabetu zaštićen je rješenjem o preventivnoj zaštiti Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, a rješenjem Ministarstva kulture iz 2005. godine arheološka zona Bistričak u Jalžabetu registrirana je kao kulturno dobro i zaštićena. Rješenjem Ministarstva kulture od 2014. godine kulturnim

dobrom proglašen je i položaj pretpostavljenog naselja starijega željeznog doba na položaju Carev jarek, zapadno od potoka Bistričaka na kojem su izvršena predmetna istraživanja.

Radovi na ovom zaštićenom lokalitetu su provedeni uz financijsku potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske, te uz prethodno dopuštenje Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Varaždinu.

Arheološka istraživanja su trajala u razdoblju od 01. 10. 2017. do 18. 10. 2017. godine. Radove je vodio dr. sc. Saša Kovačević, viši znanstveni suradnik Instituta za arheologiju iz Zagreba. U stručnoj ekipi su bili bacch. archaeol. Denis Blažević, Josip Zorić i Luka Bogdanić, te apsolvant Marin Mađerić. Radovima se povremeno pridruživala i kustosica arheologinja Muzeja Đakovštine Jelena Boras.

Arheološka zaštitna istraživanja obuhvatila su sondu duljine oko 20, širine oko 7 m (20 x 7 m), površine oko 140 m². Arheološka sonda je bila orijentirana sjever – jug i smjestili smo je na središnjem dijelu platoa, na istoj k.č. na kojoj su prethodne godine učinjena geofizička mjerenja od strane Eastern Atlasa GmbH iz Berlina, s pozitivnim rezultatima (sl. 1). Prvobitno, u planu je bilo otvoriti površinom znatno veću sondu, no od toga se odustalo kada samo shvatili da su ukopani objekti na lokalitetu iznimno dobro sačuvani i duboki te da će njihovo istraživanje biti zahtjevnije i dugotrajnije nego smo isprva mislili.

Sl. 1 Lokalizacija Carev Jarek u Jalžabetu s položajem arheološke sonde 2017. na k.č. 485/1 (izradio: M. Mađerić; na podlozi www.google.hr/maps)

Fig. 1 Carev Jarek in Jalžabet site with the position of archaeological probe in 2017 on a c.p. 485/1 (made by: M. Mađerić; based on www.google.hr/maps)

ARHEOLOŠKA STRATIGRAFIJA NASELJA CAREV JAREK I ARHEOLOŠKI NALAZI

Vertikalna stratigrafija naselja u prvi mah se činila jednostavna. No, nakon završetka istraživanja možemo ustvrditi da je naselje na položaju Carev Jarek iznimno dobro sačuvano zahvaljujući sloju sivosmeđe zemlje (SJ 03) koji se nalazi neposredno ispod oračeg sloja SJ 01, a debljine je okvirno 40 cm. Upravo zahvaljujući ovoj činjenici naselje je ostalo do sada zaštićeno od teških oštećenja uzrokovanih dugotrajnom intenzivnom obradom zemlje. Stoga nije pretjerano za utvrditi da se ovdje radi o jednom od najbolje sačuvanih naselja starijega željeznog doba u regiji. Kulturno-kronološki SJ 03 nije zatvorena arheološka cjelina i sadrži nalaze iz različitih razdoblja. To ukazuje na činjenicu da je sloj nastao negdje u razdoblju nakon rođenja Krista, moguće kao rezultat prirodnog djelovanja.

Nakon što smo uklonili SJ 01 i SJ 03, počeli su se očitavati ukopani objekti. Definirali smo nekoliko većih rupa od stupova te dva kvadratna ukopana objekta koja su smještena u neposrednoj blizini jedan drugome. SJ 08/09, sjeverniji od dva objekta, orijentiran je okvirno u smjeru zapad – istok, dok je južni objekt SJ 12/13 orijentiran okvirno sjever – jug (sl. 2).

Pravokutno ukopani objekt SJ 08/09

Kvadratni ukopani objekti nisu nepoznanica u naseljima starijega željeznog doba u Hrvatskoj i šire. Najbliži primjeri potječu iz kasnohalštatskog naselja u Zbelavi (Kovačević 2012), a zabilježeni su i unutar naselja Virovitica – Đurađ istok (Kovačević, Hršak 2010). U literaturi se takav tip objekta naziva i *kvadratische halbgrubenhaus* (Lauermaun 1994). To su u pravilu pliće ili dublje ukopani objekti kvadratnog tlocrta, često s jednom zemljanom stepenicom uz jednu od stranica.

Sl. 2 Lokalitet Carev Jarek u Jalžabetu tijekom istraživanja 2017 (snimio: S. Kovačević)

Fig. 2 Carev Jarek in Jalžabet site during the excavation in 2017 (photo: S. Kovačević)

Za veće ovakve objekte se pretpostavlja da su mogli služiti i kao stambeni objekti, dok za naše objekte iz Jalžabeta treba pretpostaviti drugu, gospodarsku, pomoćnu ili spremišnu ulogu. Nakon prestanka originalne funkcije, objekti na Carevom jarku su zatrpani nasebinskim otpadom te su izvor obilja iznimno značajnih kulturno-kronoloških informacija.

SJ 08/09 ima nepravilni kvadratni tlocrt, dimenzija 3,2 x 2,6 m, a uz sjevernu stijenku ima jedno udubljenje nalik plitkoj stepenici. Stijenke strmo, gotovo okomito padaju a prema dnu je relativno ravno. Na dnu se, uz zapadnu stijenku, nalazi veće udubljenje, vjerojatno rupa od vertikalnog nosača poda. Objekt smo krenuli prazniti s istočne strane, no kako se pokazalo da je dublji nego smo isprva pretpostavili, uz ostavljanje kontrolnog profila, nastavili smo ga simultano prazniti s obje strane profila. Zapuna se sastojala od nekoliko slojeva s materijalom iste kulturno-kronološke pripadnosti. Prema preliminarnim analizama, keramičke posude pripadaju razvijenoj fazi starijega željeznog doba, halštatskoj kulturi.

Pravokutni ukopani objekt SJ 12/13

Drugi kvadratni objekt, SJ 12/13, nalazi se neposredno južno od prethodno opisanog objekta SJ 08/09. Nešto je manjih dimenzija, 3,2 x 2,4 m, isto tako nepravilno kvadratnog tlocrta. Njegove stijenke strmo padaju do ravnog dna na kojem se, po jedna uz sjeverni i južni rub, nalaze dvije rupe od stupova koje su vjerojatno

ostaci drvene konstrukcije poda objekta. Ovaj objekt, kao i prethodno opisani, služio je vjerojatno kao pomoćni gospodarski objekt u halštatskom naselju, vjerojatno kao neka vrsta natkrivenog i ukopanog spremišnog prostora. Pretpostavljamo da su zidove oba objekta činile debele drvene daske i da je mogao biti sagrađen u maniri brvnare s dvoslivnim slamnatim krovom. Zidovi objekta su mogli biti dodatno zaštićeni naljepom od gline i pljeve s unutrašnje i vanjske strane zidova, no za to nemamo neposrednih arheoloških dokaza. I ovaj ukopani objekt je nakon prestanka izvorne funkcije iskorišten kao otpadna jama, pa u njemu osim lepeze tipova keramičkih posuda halštatske kulture nalazimo i predmete koji su korišteni pri izradi tkanina. To ukazuje da su oba pravokutna objekta zatrpana nasebinskim otpadom iz halštatskog naselja koje je i nakon prestanka njihove izvorne funkcije, nastavilo živjeti.

Na kraju sezone 2017. istraženo je i nekoliko rupa od stupova koji se zasad ne mogu povezati u neki konkretni nadzemni objekt, iako u njihovom rasporedu vidimo određene pravilnosti.

Ono što sada jest sasvim sigurno, je da se na položaju Carev Jarek nalazi naselje starijega željeznog doba kojemu po svoj prilici uistinu pripada nekropola na Bistričaku, kako smo prije istraživanja pretpostavljali.

Arheološka istraživanja naselja halštatske kulture na položaju Carev jarek se nastavljaju.

Literatura

- Lauermann, E. 1994, Ein Siedlung der hallstattkultur aus Unterpar-schenbrunn, *Archaeologia Austriaca*, Vol. 78, 127–217.
- Kovačević, S. 2012, Karakteristični nalazi iz naselja kasne faze starijega željeznog doba Zbelava-Pod lipom, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, Vol. 28, Varaždin, 57–105.
- Kovačević, S., Hršak, T. 2010, Prilog poznavanju naseljenosti virovitičke Podravine tijekom starijega željeznog doba, *Opuscula archaeologica*, Vol. 34, 37–113.

Summary

During October 2017 Institute of Archaeology conducted the first archaeological excavation of Jalžabet – Carev jarek site, east of Varaždin. The text gives an overview of the field archaeological research of the site from the Early Iron Age. The basic types of archaeological objects and movable finds recorded during the research are presented, with particular attention being paid to the discovery of the remains of the architecture of the prehistoric settlement.

